

In gesprek over Plant Health

Alles draait om vertrouwen in ons keuringssysteem

Globalisering van handelsstromen is een feit. Als we ons systeem zo goed mogelijk inrichten kunnen we verspreiding van plantenziekten beperken. Vertrouwen in goede en solide wetgeving en controlesystemen is daarbij het sleutelwoord.

De Verenigde Naties riep 2020 uit tot 'International Year of Plant Health' en stimuleert daarmee wereldwijd het belang van plantgezondheid. Gezonde gewassen dragen bij aan de bestrijding van armoede en honger. Een rondetafelgesprek over het thema plantgezondheid zat er in deze coronatijd niet in. Het onderwerp is wel extra relevant. Zeker gezien de effecten van globalisering en het veranderende klimaat op plantgezondheid.

Buitenstebinnen vroeg zes experts op een aantal stellingen te reageren. **Helma Verberkt** vertegenwoordigt de Nederlandse telers in de voedings- tuinbouw en sierteelt. Zij is beleids- specialist en programmamanager Plantgezondheid bij Glastuinbouw Nederland. **Hendrik Jan Kloosterboer** vertegenwoordigt de handelsbedrijven in bloembollen en boomkwekerij- producten als secretaris van Anthos. **Harrie Koenraadt** is senior onderzoeker bij team Research & Development van Naktuinbouw. **Peter Bonants** is onderzoeker bij Wageningen University & Research (WUR) en heeft een centrale rol in het programma Fytosanitair. **Maikel Aveskamp** werkt als manager van het team plantenziekten bij het Nationaal Referentie Centrum (NRC) van de NVWA. **Peter Leendertse** is adviseur bij CLM, een onafhankelijk kennis- en adviesbureau voor land- bouw, voedsel, natuur en milieu.

Helma Verberkt:

“Wereldwijd fytosanitair systeem noodzakelijk voor goede risico-inschatting.”

Hendrik Jan Kloosterboer:

“Fytosanitaire risico's moet je zo vroeg mogelijk in de keten afdekken.”

Harrie Koenraadt:

“We gaan meer globaal produceren. Onze zorgen nemen dus toe.”

Peter Bonants:

“Misschien kennen we maar één procent van alle ziekten.”

Maikel Aveskamp:

“Een toets kan op de ene waardplant werken, maar op een andere niet.”

Peter Leendertse:

“Globalisering is één van de gevaren voor plantgezondheid.”

De plantgezondheidseisen en zorgen hierover nemen toe. Regio's willen zich beter beschermen en globalisering staat hierdoor in een ander daglicht.

Stelling 1:

Als land kun je alleen vertrouwen op je eigen systeem

“Als land heb je natuurlijk goed in beeld wat je eigen systeem waard is,” zegt Peter Bonants. “Je weet welke methoden je gebruikt, hoe die ontwikkeld en gevalideerd zijn. Maar je weet niet welke organismen aanwezig zijn op plantmateriaal dat uit andere landen komt. Misschien is er zelfs een toetsmethode gebruikt die wij nog niet kennen. Daarom is het belangrijk je niet blind te staren op je eigen systeem. Het is beter om samen één systeem te gebruiken dat je gezamenlijk vertrouwt. Het is juist een uitdaging om technieken op elkaar af te stemmen. Met plantenziekten zijn we best goed bezig. EPPO (European and Mediterranean Plant Protection Organisation) heeft een goede database met validatiemethoden. Nederland loopt in de voorhoede.” “We werken veel samen en delen protocollen. Je moet wel een vinger aan de pols houden, want het verandert voort-

Stelling 2:

Globalisering is een gevaar voor de plantgezondheid

“We gaan meer en meer globaal produceren. Onze zorgen nemen dus toe”, vinden Koenraadt en Aveskamp. “De enige manier om die zorgen weg te nemen is doorlopend monitoren.” Bonants: “Ja, globalisering vormt mogelijk een gevaar voor de plantgezondheid. Maar ik ben het eens met beiden. Toetsen en procedures dammen het risico in.” Kloosterboer vult aan: “Fytosanitaire risico's moet je daarom zo vroeg mogelijk in de keten afdekken. Dus al tijdens de teelt in het land van productie. Dat beperkt de kosten. Het is belangrijk dat het uitgangsmateriaal schoon is en dat je het tijdens de teelt ook schoon houdt.” Leendertse: “Er zijn

durend”, beaamt Harrie Koenraadt. “Als we alleen op ons eigen systeem vertrouwen, zijn we te intern gericht. Vraagstukken over plantenziekten zijn grensoverschrijdend. Opsluiten past niet bij Nederland”, vindt Peter Leendertse. Maikel Aveskamp: “Wij kunnen goed vertrouwen op andere systemen. Vergelijkbare laboratoria in Europa streven dezelfde kwaliteit na. Sommigen zijn op onderdelen minstens zo goed als die van ons. Nederland is wel koploper. Vaak kijkt men naar en bij ons. We ontvangen ook veel collega's uit het buitenland. Het is onze taak om Europa vrij te houden van Q-organismen.”

“Inderdaad, heel de wereld kijkt en leert van ons”, valt Verberkt bij. “Dit jaar is ons thema ‘Grenzeloos Plantgezond!’ . Juist omdat we veel importeren en exporteren.”

verschillende gevaren voor plantgezondheid. Globalisering is er één van. Maar dat is ook al jaren gaande en ik vind het niet het grootste probleem.”

“Globalisering gaan wij niet tegen houden. We leren ermee omgaan”, vindt Verberkt. “Het is een gevaar, maar ook een uitdaging. Dus laten we het oppakken. Dat betekent ook dat wij niet alleen binnen Europa moeten kijken, maar zorgen dat het fytosanitaire systeem wereldwijd sterk ingericht wordt. Zo kunnen wij een goede risico-inschatting maken en waar nodig aanvullende eisen stellen aan onze import.”

Nieuwe ziekten en plagen, hoe kijken we hier tegenaan? We leven nu eenmaal in een wereld waarin nieuwe ziekten ontstaan. Moet je proberen ze tegen te houden? Of zoek je naar een werkwijze om ermee om te gaan? En hoe weeg je de risico's af, als regio, land of ondernemer?

Stelling 3:

Nieuwe ziekten en plagen horen erbij

We krijgen steeds vaker te maken met nieuwe ziekten en plagen. Dit is een gevolg van klimaatverandering en internationalisering, geven zowel Kloosterboer en Verberkt aan. “De internationale handel is bij uitstek de route om organismen over grote afstanden over de wereld te slepen”, legt Kloosterboer uit. “Als er geen vertrouwen is dat zendingen vrij zijn van ziekten en plagen gaat iedereen elkaar checken. Indien nodig gaat men elkaar de maat nemen, bijvoorbeeld door weer opnieuw te toetsen bij import. Daarom zijn garanties vanuit het productiesysteem zo belangrijk. Die moeten kloppen. Internationale standaarden van de International Plant Protection Convention van de FAO (Food and Agriculture Organization, onderdeel van de Verenigde Naties) zijn belangrijk om te zorgen dat iedereen dezelfde criteria gebruikt. Individuele landen voeren vaak risicoanalyses uit om te bepalen of ze import gaan toestaan. Dat proces neemt veel tijd in beslag en duurt soms jaren. Dat belemmert

handelsbedrijven om marktkansen te benutten. Laten we vooral praktisch handelen, snelheid houden en systemen borgen. Hierbij is vertrouwen in elkaars controlesysteem een heel belangrijk element. Wij willen graag markttoegang voor onze producten. Daarom moeten wij er voor zorgen dat landen vertrouwen hebben in ons keuringssysteem. Ontvangende landen hebben soms onvoldoende in beeld hoe we dat hier doen. Daarom nodigen we internationale delegaties uit om mee te kijken.”

Verberkt: “Het is een feit dat ziekten en plagen op veel plaatsen aanwezig zijn. Verbeterde detectietechnieken kunnen dat duidelijk maken. Met een alert-lijst kun je daar goed op reageren. Verder moeten we ook leren relativeren. Wij werken met de natuur. Daar horen ziekten en plagen ook bij. In een aantal gevallen moeten we er mee om kunnen gaan. In andere gevallen moeten we ze duidelijk uitbannen of elimineren.”

Stelling 4:

Het weren van ziekten en plagen houdt de wereldhandel tegen

“Die stelling klopt wel enigszins”, vindt Verberkt. “Hier geldt dat wij de risico’s goed in beeld moeten hebben en gevaar kunnen duiden. Inzichtelijk maken kan echter ook export belemmeren, hoewel de gevaren niet groot hoeven te zijn. Wij exporteren veel producten. Dat betekent dat wij ervoor moeten zorgen dat Nederland vrij is van Q-organismen. Met fytosanitaire verklaringen aantonen dat producten schoon zijn, kan de export versterken. Ik vind het zorgelijk dat de wetgeving ons steeds meer belemmert om biociden te gebruiken. Deze zijn namelijk heel belangrijk in het uitvoeren van hygiëneprotocollen. Dat maakt dat we niet meer aan de internationale eisen kunnen voldoen. Juist corona leert ons hoe belangrijk hygiëneprotocollen zijn.” Kloosterboer: “De internationale fytosanitaire regelgeving zorgt dat landen individueel niet zomaar de Q-status voor een ziekte kunnen hanteren. Eerst moeten zij aantonen dat een ziekte niet in hun land voorkomt of slechts in beperkte mate. Aanvullende maatregelen moeten verdere verspreiding voorkomen. Wetgeving belemmert de handel in die zin niet. Sterker nog: als we die niet hadden, was het waarschijnlijk nog een stuk complexer. Landen zetten echter steeds meer verfijnde technieken in om de afwezigheid van ziekten en plagen vast te stellen. Dat werkt belemmerend. Zeker als ze het inzetten om bij import te toetsen. Daardoor neemt het handelsrisico sterk toe. Boomkwekerijproducten teelt men overwegend in de volle grond. Daardoor is het lastig om absoluut te garanderen dat partijen bij oogst vrij zijn van ziekten en plagen. Zelfs als je met schoon uitgangsmateriaal startte. Handelsbedrijven krijgen daarnaast regelmatig te maken met onverwachte wijzigingen. Ontvangende landen voeren dan nieuwe fytosanitaire eisen in voor een bepaald product. Voor bedrijven die vroegtijdig inkopen is dat een lastige situatie. Door dit soort wijzigingen is een partij opeens niet meer geschikt voor de beoogde exportbestemming. Belangrijk is dat ontvangende landen vroegtijdig wijzigingen doorgeven. Zo kunnen we daar met ons keuringssysteem op inspelen.”

De technologie ontwikkelt zich verder. Voor bestrijden en beheersen van ziekten heb je goede toetsmethoden nodig. De ontwikkelingen gaan snel en we kunnen organismen steeds beter detecteren. Wat betekent een DNA-uitslag en hoe toets je of de ziekteverwekker levend of dood is?

Stelling 5:

In toetsontwikkeling moeten we wereldwijd samenwerken

“Helemaal mee eens.” “Een grote ja.” “Een absolute must.” Bonants, Aveskamp en Koenraad vinden alle drie: het is belangrijk om wereldwijd nog meer samen te werken bij de ontwikkeling van toetsen.

“Misschien kennen we maar één procent van alle ziekten. We moeten goed in kaart brengen om welke schadelijke organismen het gaat en wat er gebeurt”, vindt Bonants. Vaak weten wij niet welke organismen waar voorkomen en vormen ze toch een risico. Dat vereist veel studie en dat kunnen wij niet alleen. Als je weet welke organismen een risico vormen, kun je de beste testen ontwikkelen. Daarmee kun je de import en export monitoren.”

“Harmoniseren van internationale protocollen helpt daarbij”, vult Aveskamp aan. “Een toets kan op de ene waardplant werken, op de andere niet. Bovendien zijn organismen die plantenziekten veroorzaken niet allemaal gelijk, ook al

behoren ze tot dezelfde soort. Ook heb je niet altijd vergelijkingsmateriaal beschikbaar. Een ziekteverwekker die bijvoorbeeld in Brazilië is beschreven is hier niet altijd beschikbaar. Daarom is een open dialoog zo belangrijk.”

Koenraad: “Toetsmethoden worden steeds beter en met name gevoeliger. Over het algemeen is dat goed, maar de sterk toegenomen gevoeligheid heeft ook een keerzijde. Soms moet je je afvragen of een licht positieve uitslag echt nog iets betekent. En dus biologisch relevant is als het gaat om zaad. Hoe dat komt? We kennen allang een biotoets voor zaadpartijen. Die geeft aan of bijvoorbeeld een virus niet-infectieus (dood) of infectieus (levend) is. Dat is extra belangrijk na ontsmetting van zaad. Op basis van jarenlange ervaring weet je wat je dan moet doen. Tot voor kort was deze biotoets leidend. Afhankelijk van de ziekteverwekker kunnen we nu toetsen op de aanwezigheid DNA of RNA. Daarbij weten we niet altijd of het gevonden virus dood is of levend. Een positieve test kan grote gevolgen hebben. Daardoor moet je soms zaadpartijen weggooien die misschien wel goed (vals positieve uitslag) zijn. Of je wel of niet beide toetsen moet doen geeft soms spanning. Zeker bij Q-organismen is de inschatting van het risico hoger dan van gevestigde en minder schadelijke ziekteverwekkers. Wereldwijd sturen we besmette en ziektevrije controlemonsters rond, de zogenaamde ringtoetsen. Daarmee kunnen we toetsmethoden kalibreren. Naktuinbouw neemt daarin het voortouw. We werken daarbij nauw samen met zaadbedrijven.”

Er is altijd een spanningsveld. Het klimaat verandert, waardoor exoten zich kunnen vestigen in onze regio. We moeten ervoor zorgen dat ze buiten de deur blijven. Als ze toch binnen zijn, moet je ze dan bestrijden?

Stelling 6:

Klimaatverandering speelt een grote rol in het optreden en bestrijden van ziekten en plagen

“Ziekten en plagen zijn van alle tijden, maar klimaatverandering speelt hierin zeker een flinke rol”, vindt Leendertse. “Er zijn meerdere insecten die een risico kunnen vormen, nu de temperatuur stijgt. Soms zijn ze moeilijk te bestrijden, soms zijn ze een vector voor andere ziekten. Neem bijvoor-

beeld *Candidatus fytoplasma solani*, een bacterieziekte die druiven aantast. Dwergcycaden verspreiden deze ziekte. Het is bijzonder lastig deze oprukkende beestjes tegen te houden, maar gelukkig kunnen we ze bestrijden.”

“Of de *Nezara viridula*, de zuidelijke groene stinkwants”, vult Verberkt aan. “Die is bezig met een opmars naar het noorden. Het kan behoorlijke schade toebrengen in de beschermde teelt van paprika’s. Ook treffen we steeds meer witte vliegen aan. Deze kunnen virussen met zich meedragen. Temperatuurstijging door klimaatverandering zorgt ervoor dat we deze plaagdieren steeds vaker in onze regio zien. Dit vraagt om een betere afstemming van het gewasbeschermings- en fytosanitairbeleid.”

“We constateren steeds grotere extremen. Periodes van droogte en wateroverlast wisselen elkaar af en de verzilting neemt toe. Bij de teelt van gewassen zijn er altijd nieuwe vraagstukken. Of het nu om waterbeschikbaarheid gaat of nieuwe ziekten en plagen, we moeten hierop inspelen. Dat vraagt om innovatiekracht”, besluit Peter Leendertse. ●